

SUMERI 1

VERBIEN PERUSTEET

Aleksi Sahala – Helsingin yliopisto, syksy 2021

ANEEL

CENTRE OF EXCELLENCE IN ANCIENT NEAR EASTERN EMPIRES
UNIVERSITY OF HELSINKI

HELSINGIN YLIOPISTO

JOHDANTO PREFIKSIKETJUUN

PREFIKSIKETJU

❖ Finiittiverbeihin liittyy seitsemän erilaista morfeemikategoriaa

❖ Modaaliprefiksit eli tapaluokka	{bara}
❖ Konjugaatioprefiksit (yhdellä verbillä voi olla useita)	{mu}
❖ Dimensionaali eli sijaprefiksit (yhdellä verbillä voi olla useita)	{da, nna, ši}
❖ Persoonaprefiksit	{b}
❖ Vartalo	{tum}
❖ Persoonasuffiksit	{en}
❖ Syntaktiset suffiksit	—
❖ Liitepartikkelit	{eše}

ba-ra-mu-da-na-ši-íb-tùm-me-en-e-še

”vannon, että en koskaan aio viedä sitä sinne sinun kanssasi, hän sanoi”

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

MODAALIPREFIKSI {ḪA}

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

- ❖ Prekatiivi-affirmatiivia merkitään prefiksillä {ḪA}: /Ḫa, Ḫe, Ḫu/
 - ❖ {Ḫa + i} = /he/, {Ḫa + mu} = /Ḫu/
- ❖ Ilmaisee Ḫamṭussa teon todenperäisyyttä ja marûssa toivetta
 - ❖ Kielitieteessä deonttinen (velvollisuus) vs. episteeminen (toive) tapaluokka

Ḫ lugal-e é mu-un-dù 'kuningas rakensi temppelin'

Ḫ lugal-e é Ḫu-mu-un-dù 'kuningas rakensi totisesti temppelin'

M lugal-e é Ḫu-mu-ub-dù-e 'rakentakoon kunigas temppelin'

Ḫa Ḫé Ḫu

MODAALIPREFIKSI {NU}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

- ❖ Negatiivia merkitään prefiksillä {nu}: /nu, la, li/
 - ❖ {nu + ba} = /laba/, {nu + bi} = /libi/
- ❖ Kieltää indikatiivissa olevan verbimuodon

Ḫ lugal-e é mu-un-dù 'kuningas rakensi temppelin'

Ḫ lugal ba-úš 'kuningas kuoli'

Ḫ lugal-e é nu-mu-un-dù 'kuningas ei rakentanut temppeliä'

Ḫ lugal-e é la-ba-úš 'kuningas ei kuollut'

nu la li

KONJUGAATIOPREFIKSIT {I, A, BA, MU}

- ❖ Tärkeimmät konjugaatioprefiksit ovat ventiivi {mu} ja ientiivi {ba}
- ❖ Lisäksi on ns. neutraaliprefiksit {i, a}

	Ventiivi	lentiivi	Neutraali
Diateesi	aktiivi/transitiivi	passiivi/intransitiivi	ei ota kantaa (yleensä aktiivi)
Liike	puhujaa kohti	puhujasta poispäin	ei ota kantaa
Volitio	korkea	matala tai puuttuu	ei ota kantaa

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

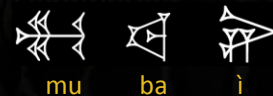
IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

mu

ba

i

KONJUGAATIOPREFIKSIT {I, A, BA, MU}

- ❖ Tärkeimmät konjugaatioprefiksit ovat ventiivi {mu} ja ientiivi {ba}
- ❖ Lisäksi on ns. neutraaliprefiksit {i, a}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

Diateesi

Liike

Volitio

Ventiivi

aktiivi/transitiivi

puhujaa kohti

korkea

lentiivi

passiivi/intransitiivi

puhujasta poispäin

matala tai puuttuu

Neutraali

ei ota kantaa (yleensä aktiivi)

ei ota kantaa

ei ota kantaa

dub-sar-re dub mu-un-gi₄

dub ba-gi₄

'kirjuri palautti taulun'

'taulu palautettiin'

mu

ba

i

KONJUGAATIOPREFIKSIT {I, A, BA, MU}

- ❖ Tärkeimmät konjugaatioprefiksit ovat ventiivi {mu} ja ientiivi {ba}
- ❖ Lisäksi on ns. neutraaliprefiksit {i, a}

	Ventiivi	lentiivi	Neutraali
Diateesi	aktiivi/transitiivi	passiivi/intransitiivi	ei ota kantaa (yleensä aktiivi)
→ Liike	puhujaa kohti	puhujasta poispäin	ei ota kantaa
Volitio	korkea	matala tai puuttuu	ei ota kantaa

sipad mu-ĝen

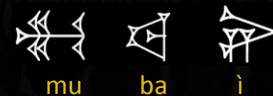
'paimen tuli'

(vrt. akk. *illikam*)

sipad ba-ĝen

'paimen meni'

(vrt. akk. *illik*)

KONJUGAATIOPREFIKSIT {I, A, BA, MU}

- ❖ Tärkeimmät konjugaatioprefiksit ovat ventiivi {mu} ja ientiivi {ba}
- ❖ Lisäksi on ns. neutraaliprefiksit {i, a}

	Ventiivi	lentiivi	Neutraali
Diateesi	aktiivi/transitiivi	passiivi/intransitiivi	ei ota kantaa (yleensä aktiivi)
Liike	puhujaa kohti	puhujasta poispäin	ei ota kantaa
→ Volitio	korkea	matala tai puuttuu	ei ota kantaa

énsi-ke₄ é mu-un-dù

énsi ba-úš

'hallitsija rakensi temppelin'

'hallitsija kuoli' = 'hallitsija tapettiin'

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

mu

ba

i

DIMENSIONAALIPREFIKSIT

- ❖ Ventiivi {m} esiintyy muodossa /m/ mikäli tätä edeltää neutraaliprefiksi {i}
- ❖ Merkitysero pelkkään ventiiviin epäselvä

mu-ĝen {mu+ĝen+Ø}

im-ĝen, i-im-ĝen {i+mu+ĝen+Ø}

- ❖ Neutraaliprefiksi {i} esiintyy vokaaliharmonian seurauksena muodossa /e/

e-ĝar = i-ĝar {i+n+ĝar+Ø}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

DIMENSIONAALIPREFIKSIT

- ❖ Merkitsee komitatiivia tai paikallissijoja
- ❖ Verbi voi saada useita dimensionaaliprefiksejä
- ❖ Järjestys: **datiivi + komitatiivi + ablatiivi/terminatiivi + lokatiivi/obliikvi**

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

SIJAPÄÄTE

{ra}

{da}

{ta}

{še}

{’a}

{e}

PREFIKSI

{ba, nna}

{da}

{ta}

{ši}

{ni}

{bi}

MERKITYS

hänelle, sille

kanssa

ulos jostakin

jotakin kohti

sisällä

jotakin koskien

NIMI

datiivi

komitatiivi

ablatiivi

terminatiivi

lokatiivi

obliikvi

DATIIVIPREFIKSIT

- ❖ {nna} 'hänelle' viittaa datiiviin {ra}
- ❖ {ba} 'sille' viittaa direktiiviin {e}, usein {i+mu+ba} = /imma/

nin-a-né-er lugal-e é mu-na-dù

"kuningas rakensi valtiattarellensa temppelin"

{nin+ane+ra lugal+e ej+Ø mu+nna+n+ru+Ø}

alan-e inim im-ma-šúm

"hän kirjoitti patsaaseen (antoi sanan patsaalle)"

{alan+e inim+Ø i+mu+ba+n+šum+Ø}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

DATIIVI
KOMITATIIVI
ABL/TERM
LOK/OBLIIKVI

KOMITATIIVIPREFIKSIT

- ❖ {da} 'kanssa' viittaa datiiviin {ra}
- ❖ Elollisuutta merkitään prefikseillä {n} ja {b}

in-da-ĝen

{i+n.da+ĝen+Ø}

"hän kulki hänen kanssaan"

ib-da-ĝen

{i+b.da+ĝen+Ø}

"hän kulki sen/niiden kanssa"

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

DATIIVI

KOMITATIIVI

ABL/TERM

LOK/OBLIIKVI

ABLATIIVI- JA TERMINATIIVIPREFIKSIT

- ❖ Verbiin voidaan merkitä vain jompikumpi
- ❖ Ablatiivi {ta} esiintyy vain elottomana
- ❖ Terminatiivi {ši} voi olla elollinen {n} tai eloton {b}

íb-ta-de ₆	{i+b.ta+n+ŕe+Ø}	"hän vei sen jostakin"
íb-ši-ĝen	{i+b.ši+ĝen+Ø}	"hän kulki jotakin kohti"
in-ši-ĝen	{i+n.ši+ĝen+Ø}	"hän kulki häntä kohti"

- ❖ Muista konjugaatioprefiksit liikeverbien yhteydessä

ba-ši-ĝen	{ba+b/n.ši+ĝen+Ø}	"hän meni jotakin kohti"
mu-ši-ĝen	{mu+b/n.ši+ĝen+Ø}	"hän tuli tänne jotakin kohti"

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

DATIIVI

KOMITATIIVI

ABL/TERM

LOK/OBLIIKVI

LOKATIIVIPREFIKSI

- ❖ Lokatiivi {ni} on eloton ja vastaa merkitykseltään sijaa {’a}
- ❖ lentiivin ja verbivartalon välissä /n/

é-a mi-ni-kur₉

{ej+’a mu+ni+n+kuř+Ø}

”hän vei sen temppeliin”

{temppeli+LOC VEN+LOC+hän+viedä+DO}

é-a ba-an-kur₉

{ej+’a ba+ni+kuř+Ø}

”se vietiin temppeliin”

{temppeli+LOC IEN+LOC+viedä+DO}

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

DATIIVI

KOMITATIIVI

ABL/TERM

LOK/OBLIIKVI

OBLIIKVIPREFIKSI

- ❖ Obliikvi {bi} on eloton ja viittaa (yleensä) direktiiviin {e}
- ❖ Merkitsee usein yhdysverbeissä semanttista objektia

šu-luḫ si bi-in-sá

{šu.luḫ+e si+Ø bi+n+sa+Ø}

”hän suoritti käsenpesuriituaalin”

{käsi.pesu+DIR käsi+ABS OBL+hän+tasata+DO}

si...sá ’suoristaa, suorittaa, laittaa järjestykseen, panna toimeen’

- ❖ Obliikvi {bi} on ainoa dimensionaaliprefiksi joka voi aloittaa prefiksiketjun
- ❖ Vokaaliharmoniassa /be/ bé
- ❖ {i+mu+bi} → /immi/ = im-mi

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

DATIIVI
KOMITATIIVI
ABL/TERM
LOK/OBLIIKVI

OBLIIKVIPREFIKSI 2

- ❖ Obliikvilla transitiiviverbiin voidaan lisätä ylimääräinen argumentti → kausatiivi
- ❖ Vertaa akkadin Š-vartalo: *nadānum* 'antaa' → *šuddunum* 'laittaa antamaan'

Transitiivitaivutus

nin-e árad mu-ús

{nin+e arad+Ø mu+n+us+Ø}

"rouva seurasi orjaa"

{rouva+ERG orja+ABS VEN+SUBJ+seurata+DO}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

DATIIVI
KOMITATIIVI
ABL/TERM
LOK/OBLIIKVI

OBLIIKVIPREFIKSI 2

- ❖ Obliikvilla transitiiviverbiin voidaan lisätä ylimääräinen argumentti → kausatiivi
- ❖ Vertaa akkadin Š-vartalo: *nadānum* 'antaa' → *šuddunum* 'laittaa antamaan'

Transitiivitaivutus

nin-e árad mu-ús

{nin+e arad+Ø mu+n+us+Ø}

"rouva seurasi orjaa"

{rouva+ERG orja+ABS VEN+SUBJ+seurata+DO}

Kausatiivitaivutus

nin-e árad-dè udu bí-ús

{nin+e arad+e udu+Ø bi+n+us+Ø}

"rouva laittoi orjan seuraamaan lammasta"

{rouva+ERG orja+DIR lammas+ABS OBL+SUBJ+seurata+DO}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

DATIIVI
KOMITATIIVI
ABL/TERM
LOK/OBLIIKVI

YLEISIÄ PREFIKSIKOMBINAATIOITA

Prekat.	Negatiivi	Kontrap.	Indikat.		Datiivi	Obliikvi	Lokatiivi
{ḥa}	{nu}	{ša}	{Ø}		{ra, nna}	{ri}	{ni}
hé	nu	ša	i, e	{i}	in-na		i-ni
ḥé-em	nu-um	ši	(i-)im-(mu)	{i+mu}			
ḥé-em-ma	nu-(um-)ma	šè-ma	i/im-ma	{i+mu+ba}	im-ma-ra	im-ma-ri	im-ma-ni
ḥé-em-mi	nu-(um-)mi	ši(-im)-mi	i/im-mi	{i+mu+bi}			
ḥé-en-ga	nu-ga	—	i/in-ga, e-ga	{i+nga}			
ḥu-mu	nu-mu	ša/šu-mu	mu	{mu}	ma-ra	mi-ri	mi-ni
ḥá-ba	la-ba, na-ba	ša-ba	ba	{ba}	ba-ra		ba-ni
ḥé-bí	li-bí	ši-bí	bí	{bi}			
		ša?	a	{a}	an-na		
			àm-mu	{a+mu}			
			àm-ma	{a+mu+ba}	àm-ma-ra		àm-ma-ni
			àm-mi	{a+mu+bi}			
			a/an-ga	{a+nga}			
			al	{al}			

Taulukko esittää muutamien modaali-, konjugaatio- ja dimensionaaliprefiksien eri yhdistelmien pintamuodot. Taulukkoa luetaan etsimällä pintamuoto ja katsomalla minkä harmaalla varjostettujen morfeemien leikkauksesta muoto löytyy. Esimerkkinä *ḥé-em-mi* = {ḥa} + {i+mu+bi}.

johdanto

I modaali

II konjugaatio

III dimensionaali

IV persoonapref.

V vartalo

VI persoonasuff.

VII syntaktiset

VIII liitepartikkelit

NOMINALISOIVA SUFFIKSI

- ❖ Suffiksi {’a} nominalisoi verbimuodon
- ❖ Nominalisoitu verbimuoto toimii kuin substantiivi
 - ❖ Ei voida muodostaa monikkoa!

ba-tud-en

{ba+tud+en}

”minä synnyin”

{IEN+syntyä+minä}

ba-tud-en-na

{ba+tud+en+’a+Ø}

”se, että minä synnyin == syntymäni”

{IEN+syntyä+minä+NOM+ABS}

ba-tud-en-na-ta

{ba+tud+en+’a+ta}

”siitä alkaen kun synnyin == syntymästäni”

{IEN+syntyä+minä+NOM+ABL}

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

NOMINALISOIVA SUFFIKSI 2

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

- ❖ Alistaa verbin/lauseen sivulauseeksi

lú-e é in-dù

{lu+e ej+Ø i+n+rû+Ø}

”mies rakensi talon”

{mies+ERG talo+ABS NEUT+hän+rakensi+sen}

lú ba-úš

{lu+Ø ba+uš+Ø}

”mies kuoli”

{mies+ABS IEN+kuoli+hän}

NOMINALISOIVA SUFFIKSI 2

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

❖ Alistaa verbin/lauseen sivulauseeksi

lú-e é in-dù

{lu+e ej+Ø i+n+rû+Ø}

”mies rakensi talon”

{mies+ERG talo+ABS NEUT+hän+rakensi+sen}

lú ba-úš

{lu+Ø ba+uš+Ø}

”mies kuoli”

{mies+ABS IEN+kuoli+hän}

lú é in-dù-a ba-úš

{lu ej+Ø i+n+rû+Ø+?a+Ø IEN+uš+Ø}

”mies, joka rakensi talon, kuoli”

{mies talo+ABS NEUT+hän+rakensi+sen+NOM+ABS IEN+kuoli+hän}

NOMINALISOIVA SUFFIKSI 2

johdanto
I modaalii
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

lú é in-dù-a ba-úš

{lu ej+Ø i+n+řu+Ø+'a+Ø ba+uš+Ø}

"mies, joka rakensi talon, kuoli"

{mies talo+ABS NEUT+hän+rakensi+sen+NOM+ABS IEN+kuoli+hän}

lú ba-úš-e é nu-mu-dù

{lu ba+uš+Ø+'a+e ej+Ø nu+mu+n+řu+Ø}

"mies, joka kuoli, ei rakentanut taloa"

{mies IEN+kuoli+hän +NOM+ERG talo+ABS NEG+NEUT+hän+rakensi+sen}

YKSINKERTAINEN LAUSEENVASTIKE

johdanto
I modaali
II konjugaatio
III dimensionaali
IV persoonapref.
V vartalo
VI persoonasuff.
VII syntaktiset
VIII liitepartikkelit

lú é in-dù-a ba-úš

{lu ej+Ø i+n+řu+Ø+'a+Ø ba+uš+Ø}

"mies, joka rakensi talon, kuoli"

{mies talo+ABS NEUT+hän+rakensi+sen+NOM+ABS IEN+kuoli+hän}

❖ Poista verbiprefiksit → lauseenvastike

lú é dù-a ba-úš

{lu ej+Ø řu+'a+Ø ba+uš+Ø}

"talon rakentanut mies kuoli"

{mies talo+ABS rakentaa+PP+ABS IEN+kuoli+hän}

VOLK, TEKSTI 1

1

i ii

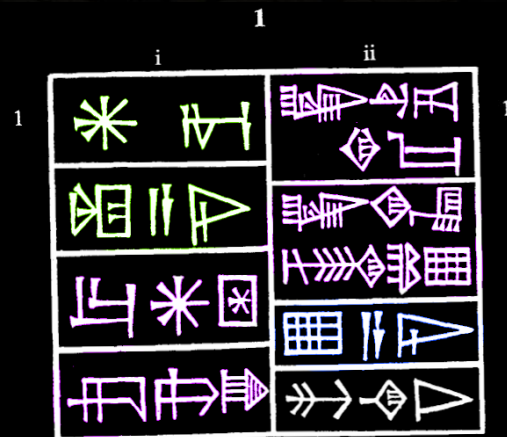
1

i 1^dinanna
nin-a-né

```
{Inana.k
nin+ane(+r)
```

”(i 1) Inannalle, hänen valtiattarellensa”

VOLK, TEKSTI 1

i 1 ^dinanna

nin-a-né

ur-^dnammu

nita kalag-ga

ii 1 lugal urim₅(ŠEŠ.AB)^{ki}-ma

lugal ki-en-gi ki-uri-ke₄

{Inana.k

nin+ane(+r)

Ur-Nammu.k

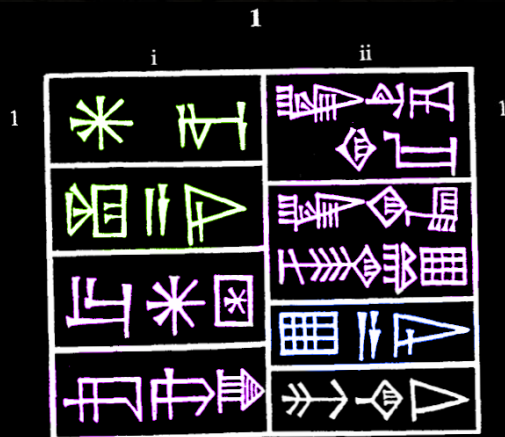
nita kalag.a

lugal urim+ak+

lugal ki.en.gi ki.uri+ak+e

”(i 1) Inannalle, hänen valtiattarellensa, Ur-Nammu, voimakas mies,
 (ii 1) Urin kuningas, Sumerin ja Akkadin kuningas”

VOLK, TEKSTI 1

i 1 ^dinanna

nin-a-né

ur-^dnammu

nita kalag-ga

ii 1 lugal urim₅(ŠEŠ.AB)^{ki}-ma

lugal ki-en-gi ki-uri-ke₄

é-a-né

{Inana.k

nin+ane(+r)

Ur-Nammu.k

nita kalag.a

lugal urim+ak+

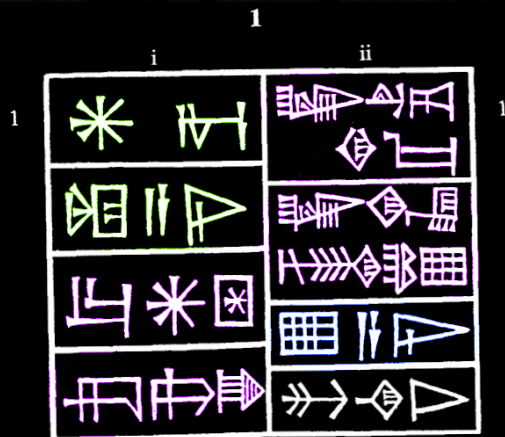
lugal ki.en.gi ki.uri+ak+e

ej+ane+ø

”(i 1) Inannalle, hänen valtiattarellensa, Ur-Nammu, voimakas mies,

(ii 1) Urin kuningas, Sumerin ja Akkadin kuningas, hänen temppelinsä”

VOLK, TEKSTI 1

i 1 ^dinanna

nin-a-né

ur-^dnammu

nita kalag-ga

ii 1 lugal urim₅(ŠEŠ.AB)^{ki}-ma

lugal ki-en-gi ki-uri-ke₄

é-a-né

mu-na-dù

{Inana.k

nin+ane(+r)

Ur-Nammu.k

nita kalag.a

lugal urim+ak+

lugal ki.en.gi ki.uri+ak+e

ej+ane+Ø

mu+**na**+n+**ru**+Ø}

”(i 1) Inannalle, hänen valtiattarellensa, Ur-Nammu, voimakas mies,

(ii 1) Urin kuningas, Sumerin ja Akkadin kuningas, hänen temppelinsä rakensi”